

OSA RATKAISUA

– STTK:n esitykset osatyökykyisten työllistämiseksi

Suomessa arvioidaan olevan 65 000 työelämän ulkopuolella olevaa työhön halukasta ja kykenevää osatyökykyistä. Osatyökykyisyys voi koskettaa työuran aikana ketä tahansa työssäkäyvää. Noin 20 prosenttia työikäisistä kokee työkykensä alentuneeksi.

Osatyökykyiset nähdään usein yhtenä ryhmänä, vaikka työkyvyn rajoitteet ja mahdollisuudet ovat moninaisia. Esimerkiksi mielenterveyden haasteiden kanssa painiskelevan nuoren, tuki- ja liikuntaelinten rajoitteista kärsivän keski-ikäisen tai ikääntyvän kehitysvammaisen henkilön työllistyminen edellyttää erilaisia keinoja ja tukea. Yhteistä kaikille osatyökykyisille on tarve yksilöllisen työkyvyn huomiointiin. Tätä kuvataan käsitteellä täsmätyökyky. Osatyökykyisten työkyky ei useinkaan riitä koko-aikaiseen työhön, jolloin työllistymisen

edellytyksiä luodaan ja vahvistetaan erilaisilla työntekijöille tai työnantajille suunnatuilla osa-aikatyön kannustimilla.

Maan hallituksen tavoitteena on lisätä työllisten määrää sadalla tuhannella vuoteen 2027 mennessä. STTK:n syksyllä 2023 tekemän kansalaiskyselyn vastaajista 41 prosenttia katsoi, että työllisyysasteen nostamiseksi tulisi parantaa osatyökykyisten työllisyyttä. Vastajat tunnistivat osatyökykyiset ryhmänä, jonka potentiaali on työelämässä alihyödynnetty. Muita tärkeiksi koettuja keinoja olivat koulutuksen ja osaamisen kehittäminen (44 %) sekä työhyvinvoinnin vahvistaminen (34 %).

Osatyökykyisten työllistymisen esteenä ovat usein työelämän rakenteet ja oletukset. Työnantajat tarvitsevatkin tukea ja tietoa esi-

merkiksi rekrytoinnin, työn muutosten ja johtamisen tueksi sekä työkyvyn vaihteluiden taustatekijöiden tunnistamiseksi. Työkyvyn moninaisuuden huomioiminen ja väliaikaiseen työkyvyn alenemiseen vastaaminen auttaisi todennäköisesti myös ennaltaehkäisemään vakavia työkykyhaasteita.

Mahdollisuus osallistua työelämään on monin tavoin yksilön hyvinvointia vahvistavaa. Se tukee taloudellista toimeentuloa ja osallisuuden kokemusta. Voidaan myös kysyä, onko yhteiskunnalla varaa jättää merkittävä ryhmä ihmisiä työelämän ulkopuolelle. Erityisesti nuorten kohdalla menetettyjen työvuosien määrä voi olla huomattava, jos osatyökykyisyys pitkittyy. Tavoite työllisyysasteen nostosta edellyttää toteutuakseen luopumista ajatuksesta, että työmarkkinoilla pärjääminen vaatii täyttä työkykyä.

STTK:n esitykset osatyökykyisten työllistämiseksi

» Politiikkatoimet

- 1.** Väilytömarkkinoita on kehitettävä tukemaan paremmin osatyökykyisten työelämään pääsyä. Työkanava Oy:n toimintaa on jatkettava ja sille on kohdennettava riittävät resurssit. Julkisen sektorin mahdollisuutta työllistää nykyistä enemmän osatyökykyisiä on vahvistettava.
- 2.** Saksassa yli 20 henkilöä työllistävän yrityksen henkilöstöstä viisi prosenttia tulee olla sairauden tai vamman perusteella osatyökykyisiä. Yrityksillä on mahdollisuus saada korotettua palkkatukea työntekijän kolmen ensimmäisen työkentelyvuoden ajan. Mahdollisuuksia mallin käyttöönottoon pitää tarkastella myös Suomessa.
- 3.** TYÖ2030-ohjelma, työelämän mielenterveysohjelma sekä työkykyohjelma sisältävät lukuisia erilaisia keinoja osatyökykyisten työllistämisen tukemiseksi ja palveluiden kehittämiseksi. Ohjelmien toimenpiteitä pitää jatkaa ja ne tarvitsevat riittävän rahoituksen.
- 4.** Erilaisten osatyökykyisten ryhmien työelämään osallistumisen edellytyksiä on tutkittu varsin vähän. Päätöksenteon tueksi tarvitaan lisää tutkimusta.

» Palveluiden kehittäminen

- 1.** Työttömien työkykyongelmien heikko tunnistaminen voi pitkittää työttömyyttä ja johtaa entisestään heikkenevään työkykyyn. Työttömille on taattava pääsy terveystarkastuksiin ja työkykyarviointiin työttömyyden varhaisessa vaiheessa. Se edellyttää riittävää moniammatillista asiantuntemusta työvoimapaalveluissa ja perusterveydenhuollossa. Terveystarkastuksissa ja työkyvyn arvioinneissa on tärkeää keskittyä jäljellä olevan työkyvyn tunnistamiseen sekä kyvykkyyden kokemuksen vahvistamiseen.
- 2.** Nuorten osatyökykyisten työelämään kiinnittymiseen on suunnattava erityisiä resursseja. Työllistymisen tuen on oltava yksilöllistä, eikä palveluihin hakeutuminen voi olla yksin nuoren vastuulla. Opiskelijoiden opiskelukyvyntalantumiseen pitää olla saatavilla matalan kynnyksen moniammatillista tukea jo opintojen aikana.

» Etuuksien ja työn kannustava yhteensovittaminen

- 1.** Osana ansiosidonnaisen työttömyysturvan uudistusta hallitus poistaa työttömyysturvan suojaosan. Muutos vaikeuttaa osatyökykyisten työllistymistä, ja heikentää työelämään hakeutumisen kannusteita.
- 2.** Palkkatuki on tärkeä osatyökykyisten työelämään pääsyä tukeva väylä. Yrityksissä on lisättävä palkkatuen käyttöä ja osatyökykyisten työllistymistä avoimille työmarkkinoille on tuettava. Hallitus on poistamassa työttömyysturvan työssäoloehdon kertymisen palkkatuetussa työssä. Muutos heikentää palkkatuetun työhön hakeutumisen kannusteita.
- 3.** Etuus- ja palvelujärjestelmää on kehitettävä huomioimaan henkilöt, joiden työkyky on alentunut, mutta joiden työkyvyn alentumisen aste ei täytä osatyökyvyttömyyseläkkeen kriteerejä. Väliinpuutoajista on pidettävä huolta.

» Työelämän kehittäminen

- 1.** Työnantajan ja työyhteisön asenne osatyökykyistä työntekijää kohtaan voi joko vahvistaa tai heikentää kokemusta omasta työkyvystä työuran aikana. Työpaikkojen ihmislähtöistä työkykyasioiden johtamista ja työkuultuuria pitää kehittää.
- 2.** Osatyökykyisten ja myös ikääntyvien työntekijöiden työn mukauttamisen mahdollisuuksia ja erilaisten apuvälineiden hyödyntämistä on tuettava.
- 3.** Työterveyshuollon on jatkossakin tuettava työelämässä olevien henkilöiden työkyvyn alenemisen taustasyiden tunnistamista työpaikoilla sekä joustavaa palveluihin pääsyä.